

ΜΙΛΩΝΤΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ 25^Η ΜΑΡΤΙΟΥ

Μαρία Παν. Παναγιωτοπούλου-Μποτονάκη

Στον εορτασμό των εθνικών επετείων μας δίνεται η δυνατότητα, να ανατρέξουμε στο παρελθόν, να σχολιάσουμε το παρόν και να οραματιστούμε το μέλλον σε συνάρτηση με το τότε και το σήμερα.

Επιδιώκοντας λοιπόν μια τέτοια σύνθεση μην παραξενευτείτε αν η ταπεινή γραφίδα μου επιχειρήσει να σας μιλήσει με όρους φαινομενικά αντιφατικούς. Στη διαδρομή του χρόνου συχνά οι λέξεις φορτίζονται ιδεολογικά και το φορτίο αυτό περιπλέκει τη συνείδησή μας για τη γλώσσα, την ιστορία και την πραγματικότητα.

Μερικές τέτοιες λέξεις είναι η ελευθερία, η παιδεία, το ψωμί και οι δυνάμεις της συντήρησης. Οι τρεις πρώτες, τοποθετημένες σε μια ορισμένη σειρά στην εκφορά τους συνθέτουν ένα γνωστό σύνθημα από μια άλλη χρονική στιγμή, από ένα διαφορετικής ποιότητας ιστορικό γεγονός: ψωμί – παιδεία - ελευθερία. Και στον αντίποδα του συνθήματος αυτού αντιπαράτίθεται η έκφραση η άλλη, οι δυνάμεις της συντήρησης. Μερικοί φρίττουν στο άκουσμα και μόνο της λέξης συντήρηση. Για τον ιστορικό όμως οι λέξεις πρέπει να διαβάζονται με την κυριολεκτική σημασία τους, με επίγνωση βεβαίως της ιδεολογικής φόρτισής τους.

Ήδη έχει προφανώς αναδυθεί το ερώτημα πώς συμπλέκονται οι όροι αυτοί με την εθνική επέτειο. Γιατί δε γίνεται λόγος για την ημέρα που έχει αναδειχθεί σύμβολο της εθνικής και θρησκευτικής ταυτότητας του Γένους μας. . .

Για την ταπεινή μου γραφίδα αποτελεί πρόκληση διανοητικού αγώνα να αναδείξει μέρος του ιστορικού υπόβαθρου που οδήγησε στην επανάσταση του 1821. Να παρουσιάσει τις υπόγειες συνιστώσες που συνδέουν τα γεγονότα μεταξύ των και συμπλέκουν τις λέξεις σε ένα εργόχειρο.

Ο αγώνας του 1821, αυτό το αιματοβαμμένο αλώνι της ιστορίας μας, υπήρξε ένας πολύμοχθος αγώνας για ψωμί και ελευθερία. Τον δεύτερο στόχο του, την ελευθερία, τον ανακαλούμε συχνότατα στην μνήμη μας. Μη λησμονούμε όμως ότι η ελευθερία αυτή δε σήμαινε μόνο την δημιουργία ενός ανεξαρτήτου κράτους με πολιτική ανεξαρτησία. Για τον απλό άνθρωπο σήμαινε, στη καθημερινή του ζωή, την απαλλαγή του από τους δυσβάστακτους φόρους που πλήρωνε στον κατακτητή. Γιατί βασική αρχή της ισλαμικής οργάνωσης ήταν ότι οι πιστοί πρέπει να ζουν σε βάρος των απίστων, οι οποίοι χαρακτηρίζονταν ως η ύλη από την οποία εκτρέφονται οι μουσουλμάνοι.

Αυτοί, οι κυρίαρχοι, πλήρωναν μόνο το δέκατο του εισοδήματός τους ως ελεημοσύνη υπέρ της ισλαμικής κοινότητας. Οι άλλοι, οι άπιστοι, υποβάλλονταν σε ένα διπλό ταπεινωτικό φόρο, το *cizye* και το *harac*. Και οι δύο αυτοί φόροι ήταν κύριο χαρακτηριστικό και σύμβολο της θέσης τους ως υποτελών.

Ο πρώτος, ο *cizye*, είναι ο λεγόμενος κεφαλικός φόρος. Ήταν το τίμημα που πλήρωναν για να εξασφαλίζουν τη ζωή τους και την άδεια να κατοικούν στην επικράτεια του Ισλάμ διατηρώντας τη θρησκεία τους με την εγγύηση και προστασία του κράτους.

Ο δεύτερος, το γνωστό χαράτσι, ήταν ο φόρος της γης. Σύμφωνα με το Κοράνι η γη ανήκε στον Αλλάχ και στους επί γης εκπροσώπους του. Οι ραγιάδες, για το μικρό κλήρο γης που τους αναλογούσε, έπρεπε να καταβάλλουν φόρο βάσει κτηματολογίου αλλά και φόρο επί της ετήσιας σοδειάς. Δεν θα μακρηγορήσουμε άλλο παρουσιάζοντας εδώ είτε τους υπόλοιπους φόρους είτε το σύστημα εισπραξής τους, που η δομή του επέτρεπε την αυθαιρεσία και την αδικία. Θέλουμε μόνο να τονίσουμε ότι για τους σκλαβωμένους Έλληνες η εξέγερση κατά του κατακτητή ήταν, εκτός των άλλων, αγώνας και για το ψωμί.

Οι πολεμιστές του αγώνα, προερχόμενοι είτε από τα οργανωμένα σώματα των κλεφτών και των αρματολών, είτε από τα εμπειροπόλεμα πληρώματα των ελληνικών εμπορικών πλοίων, είτε από τον άμαχο πληθυσμό, αγωνίστηκαν επί εννιά χρόνια για το ποθούμενο, την εθνική ελευθερία, προσφέροντας τη ζωή τους και την περιουσία τους.

Γράφει παραστατικά ο ευρυτάνας εκπαιδευτικός Κώστας Ζήσης: Ο ραγιάς τα παραμέρισε όλα. Βιος, πλούτη, φτώχεια, σπουδή, αλέτρι, αργαστήρι, για ν' αδράξει τα όπλα τα ιερά... Δεν συλλογίστηκε κινδύνους. Παραμέρισε τον κάματο της καθημερινής ζήσης παλεύοντας το χωράφι και δέθηκε στην νυχτοήμερη κούραση της μάχης και του πολέμου. Παράτησε το χωράφι που ψωμοζούσε και θυσίασε την ασφάλεια και τη ζωή της οικογένειας. Τάδωσε όλα.¹

Και συνεχίζει ο αείμνηστος Ζήσης:

«Η δόξα και η τιμή δεν μοιράζεται μοναχά στους αρχηγούς και μπροστάρηδες. Ανήκει αδιαφιλονίκητα σ' όλη εκείνη την πανστρατιά που την αποτελούν αγροτιά και τσοπάνηδες, νοικοκυραίοι και κληρικοί, ναύτες της θάλασσας κι αγωγιάτες της στεριάς, που παίρνοντας τη μεγάλη κλήση βρέθηκαν στα μετερίζια και στα λαγούμια, στους κάμπους και στα βουνά. Στα πυρπολικά και στα πλεύμενα, στις εκκλησιές και τα μοναστήρια, στα πολιορκημένα κάστρα και στα στενά διάσελα.»

Σ' αυτούς αφιερώνει και το βιβλίο του Αγραφιώτες και Καρπενησιώτες αγωνιστές του 1821, απαριθμώντας 770 ονόματα βάσει εγγράφων.

¹ Κώστα Ζήση, Αγραφιώτες και Καρπενησιώτες Αγωνιστές στην επανάσταση του 1821, Αθήνα, Στεφ. Βασιλόπουλος, 1983, 10

Το βαθύτερο κίνητρο όλων αυτών των αγωνιστών και χιλιάδων άλλων των οποίων τα ονόματα δεν είναι ακόμη γνωστά, υπήρξε αναμφίβολα ο πόθος της ελευθερίας. Το μεγάλο ερώτημα που κάθε φορά τίθεται είναι πώς συντηρήθηκε έστω σαν σπίθα, ο πόθος της ελευθερίας στη συλλογική συνείδηση.

Κύριος παράγοντας, κυριολεκτικά δύναμη συντήρησης, ήταν η Εκκλησία. Αποτέλεσε από την αρχή της σκλαβιάς τον βασικό θεσμικό φορέα οργάνωσης και εκπροσώπησης των ραγιάδων σε σχέση με το οθωμανικό κράτος. Η Εκκλησία αξιοποίησε τα προνόμια που της αναγνώρισε ο κατακτητής για να διαφυλάξει επί αιώνες την πίστη, τη γλώσσα και τη θρησκευτική συνείδηση. Για εθνική αρχίζει να γίνεται λόγος από τον 18^ο αιώνα. Και ένας τομέας στον οποίο ο ρόλος των μοναστηριών, των ναών, των μοναχών και των ιερέων ήταν καθοριστικός ήταν αυτός της εκπαίδευσης.

Ανακαλέστε, για παράδειγμα, στη μνήμη σας όσα γνωρίζετε για την ιστορία της περιοχής μας. Ονόματα εμβλήματα όπως του πατρο-Κοσμά και του οσίου Ευγενίου του Αιτωλού καταδεικνύουν το εύρος, το βάθος και το πλάτος της συνεισφοράς των διδασκάλων του Γένους στη συντήρηση των συνεκτικών δεσμών μεταξύ των ραγιάδων: της γλώσσας, της προγονικής πίστης, της ιστορικής του γνώσης.

Χωρίς αυτά, η δομή τους ως Γένους θα διαλυόταν, ο πυρήνας της συνειδήσής τους θα εξατμιζόταν κάτω από το δυσβάστακτο φορτίο της σκλαβιάς, η πεμπτουσία τους, ο πόθος της γλυκιάς ελευθερίας, θα εξαερωνόταν, αχνός στο καζάνι που βράζει της ιστορίας.

Στην μνήμη τους ας ψελλίσουμε για μιαν ακόμη φορά τα πασίγνωστα ακόλουθα λόγια του πατρο-Κοσμά, που όπως είναι γνωστό ίδρυσε πάνω από 200 σχολεία:

Λοιπόν, τέκνα μου Πάργιοι, προς διαφύλαξιν της πίστεως και την ελευθερίαν της πατρίδος, φροντίσατε να συστήσετε ανυπερθέτως σχολείον ελληνικόν, δι ου θα γνωρίσωσι τα τέκνα υμών όσα υμείς αγνοείτε.

Σήμερα που τα σχολεία απειλούνται με κλείσιμο λόγω της αιματηρής λιτότητας και οι νέοι «λυκόμορφοι φορολόγοι», για να θυμηθούμε τον όσιο Ευγένιο τον Αιτωλό, εφορμούν αδυσώπητοι για να αφαιμάξουν τον ελληνικό λαό η στρόφη και η μελέτη του παρελθόντος, στο ηρωικό και στο σκοτεινό μέρος του έχει να μας διδάξει πολλά.